

Báthory Orsolya*

Két gyűrű mind fölött – képvers Batthyány-Strattmann Ádám és Illésházy Terézia esküvőjének alkalmából

Az alábbi kéziratos képverset az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár, vagyis a Bibliotéka *Collectanea*-gyűjteményének egyik kötetében találtam.¹

A három, egyenként kétsoros disztichonba foglalt kronosztichon Batthyány-Strattmann Ádám Vencel és Illésházy Terézia 1748. szeptember 25-én, Dubnicán (ma Máriatölgyes, Dubnica nad Váhom) celebrált menyegzője alkalmából íródott.² A kronosztichonok számértékkel bíró, kapitálissal kiemelt betűit összeadva az 1748-as évszámot kapjuk. A hevenyészett rajz, amelybe a verseket – egyelőre számunkra ismeretlen – szerzőjük foglalta, vélhetőleg a később kinyomtatandó esküvői meghívó vagy plakát díszítő eleme lett volna. A nyomtatott változatot, ha az el is készült, ezidáig nem találtam meg.

A disztichonok egy-egy gyűrűt formálnak, melyek pecsétjében a házasulandók családjainak grófi címere látható.³ A baloldali gyűrű pecsétje a Batthyányak címerét idézi meg, amennyiben az egy köszikla tetején három fiókáját vérével tápláló pelikánt ábrázol.⁴ A jobboldali pecséten az Illésházy-család címerállatát, a nyakán nyílvezzővel átlőtt,

*A szerző az MTA-PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport munkatársa.

¹ Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár, Coll.I.19.8. A képvers műfajához kötelező irodalom Kilián István összefoglaló munkája, amely régi magyar képversek eddigi legteljesebb gyűjteménye is egyben. KILIÁN István, *Vizuális költészet Magyarországon I. Visual Poetry in Hungary I. A régi magyar képvers. Old Hungarian Pattern Poetry*, Bp., Felsőmagyarország Kiadó – Magyar Műhely Kiadó. 1998.

² A dubnicai római katolikus plébánián vezetett anyakönyv szerint a párt Esterházy Imre nyitrai megyés püspök (nem összekeverendő az esztergomi érsek Esterházy Imrével) adta össze.

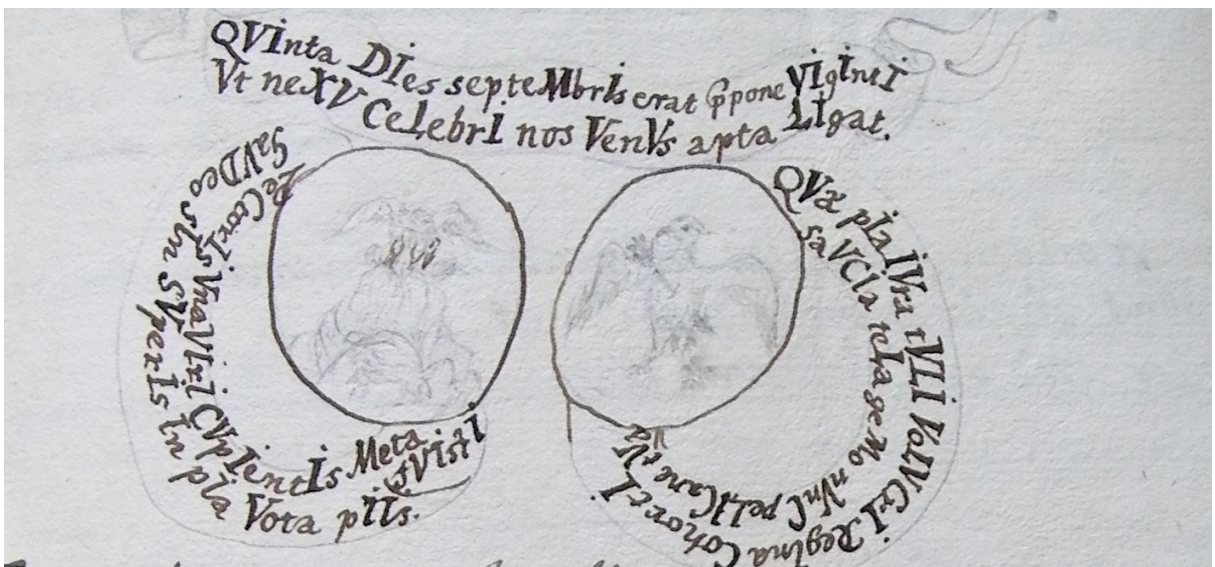
A vőlegény gróf (1772-től herceg) Batthyány-Strattmann Ádám Vencel (1722-1787) Batthyány Lajos nádor legidősebb fia, és Batthyány József, a későbbi esztergomi érsek fivére volt. Pályafutásának főbb állomásai a kamarai tanácsosi, a császári belső titkos tanácsosi cím, illetve a császári ezredesi és a báni hadsereg generálisa rang megszerzése voltak. 1753 és 1756 között Dalmácia, Horvátország és Szlavónia báni helytartója, Vas megye örökös főispánja, aki a hercegi rangot és a majorátust nagybátyja Károly után örökölte. A menyasszony Illésházy Mária Terézia (1734-1807) Illésházy József országbíró lánya volt. Vö. KOLTAI András, *Batthány Ádám. Egy magyar főúr és udvara a XVII. század közepén*, Győr, 2012, 529. Joannes PAULIK, *Genealogia illustris stirpis de Batthyan ex archivo ejusdem familiae Körmendiensi Diplomatice deducta*, OSzKK, Fol. Lat. 95, f. 103. Ez utóbbi forrásra is Koltai András hívta fel a figyelmemet, akinek segítségét itt köszönöm meg.

³ Gyűrű alakú költeményre találunk példát Kilián István fentebb említett művében is. Vö. KILIÁN, *i. m.*, 194-195.

⁴ A címer pontos leírását lásd NAGY Iván, *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*, kiad. FRIEBEISZ István, I, Pest, 1857, 239.

kiterjesztett szárnyú fekete sast látjuk. A rajzok elnagyoltak és hibák is akadnak bennük. Így a Batthyányak címerén lévő, a kőszikla üregéből kiugró, és fogai között kardot tartó oroszlán hiányzik a pecsétről. Az Illésházyak címerállatának ábrázolása sem pontos: a legelterjedtebb változatán ugyanis a nyílvevő hátulról fűrődik a sas nyakába, felülről lefelé haladva rézsútosan, a rajzon viszont előlről, fölülről lefelé hatol a madár mellébe.⁵ Mindezek az apró hiányosságok is arra engednek következtetni, hogy a verses rajz pusztán előzetes koncepció volt egy későbbi nyomtatványhoz.

A kronosztichonokat két, a házasulandókat köszöntő, szintén disztichonokban írt epithalamium követi, melyek mitológiai keretben mesélik el a leánykérés tényét: a rohonci Apolló (Rohonc a Batthyányak birtoka), fogadja a hír istennőjét, Fámát, aki az Illésházyak tulajdonában álló Dubnicáról érkezik.

A szalagon olvasható vers:

QVinta Dies septembris erat praepone VIGinti
Vt ne XV CeLebri nos VenVs apta LIgat.

A Batthyány-gyűrűn lévő disztichon:

PeCtorIs Vna VIrI CVplentIs Meta fVistI
GaVDeo sIn SVperIs In pla Vota pIIs.

⁵ Vö. NAGY Iván, *i. m.*, V., Pest, 1859, 223.

Az Illésházy-gyűrűt alkotó vers:

QVae pIa I. Vra tVLI VoLVCrI RegIna CohortI
saVCIA teLa geMo nVnC peLICane tVa.

Fama Dubnicensis Apollini Rohonczinensi Nuncium fert de Conjugio Illustrissimi
Domini Comitis Adami Batthyán

Praelia quae fuerint Superis? tibi Nuncia Apollo
E Dubnicaeis en fero Fama plagis.
Illéshaziadum celebri de Stemmata nata,
quae cognata Diis Nympha Theresa fuit.
Majestas oculos, verecunda modestia vultum
Possidet, et virtus candida pectus habet
Batthyania de Stirpe pari suavissimus Heros.
Cujus et in niveis vivis Apollo genis
Haec bello tribuere facem duo pignora Pindi
Ista cupita Dijs ille Deabus erat.
Hae placuere Polo, placuere sibique vicissim,
Formosae, quas lis quaesijt ampla, genae.
Hanc amor ambierat castorum turba Procorum
Verum Batthyanijs Sponsa fit apta Thoris.
Ergo Divus Hymen per faedera jussit eosdem
Conjugii jungi (vincula digna Dijs!)
Gens festiva sacras repetebat protinus aedes
Numinis atque pia voce rogavit opem.
Ille Patris titulos, meritos hic vovit honores
Spem sobolisque, novo vota dedere Pari.
Texuerant Lauros jucunda per otia, quisque
officijs voluit primus adesse suis.
Pannonicae luxere amissam Illésida Nymphae
Seque Proco Sociam non venijsse magis.

Apollo Rohonczinensis respondens Famae, approbat Matrimonium novum, et precatur
neo-faederatis.

Quam bene conveniunt geminae miracula Formae
Narcissum hic memorat, spirat at illa Deam.
Caesaries, et frontis honos rubicunda genarum
Gratia formoso par cupit esse pari.

Flores ambo pari de Nobilitate creati,
Hinc decuit Flori victima Flora fore.
Vaticinor: Gens quanta foret, Gens quanta futura est!
Quae nova de ramo surget Adame tuo.
Inferos (fiet credo) succresce Nepotes
Gigne decus stirpi, gignat at illa Deas,
Hac de Stirpe Procus sublimi Conjuge dignus
Surgat et excelso Principe digna Nurus.
Bella Duces videant cantet Gens Hunna triumphos,
Progenitosque sibi sentiat inde Patres.
Saecula stirps numeret summo contermina Caelo,
Aemula cum socio sole micante micet.
Qui modo Pannonia gestis latante triumphos,
Pannonia poteris non nisi flente mori.
Lenta tuos Lachesis (Superi dent) neverit annos
Ampla sit a caepto faedere grata dies,
Parcite Phaebeae (valeant pia vota) quadrigae
Flectere per celeres aurea fraena vias.
Vivite vosque Patres Stirpis det et Hunnus honores
Quique Sago vestro, crescit uterque toga.